

RADOSŁAW DOMKE

Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra

ORCID: 0000-0001-7909-4369

**Komunikat z seminarium naukowego
„Film w badaniach historyków”,
mającego miejsce 11 października 2022 roku
na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego
w Bydgoszczy**

11 października 2022 roku w siedzibie Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego przy ul. Karola Szymanowskiego 3 odbyło się seminarium naukowe poświęcone filmowi w badaniach historyków. Jego organizatorem była dr hab. Joanna Szczutkowska, prof. uczelni z Wydziału Historycznego UKW, specjalizująca się w swoich badaniach w historii wizualnej oraz historiografii PRL. Symposium rozpoczęło się przywitaniem gości przez organizatorkę oraz zagajeniem. Pierwszy referat wygłosił rektor UKW prof. dr hab. Jacek Woźny, o znamienym tytule „Pomiędzy fantazją a nauką. Nieoczywiste relacje archeologii i filmu”. Wystąpienie rozpoczął od nieoczywistego stwierdzenia, iż w nauce istnieje archeologia filmu, po czym rozwinął wypowiedź na temat metodologii nauki, jaką jest archeologia. Swoje wystąpienie podzielił na trzy części. W pierwszej skoncentrował się na dorobku kina światowego, prezentującego dzieje praludzi (*Milion lat przed naszą erą, 10 000 BC, Walka o ogień, Jaskinia 3D zapomnianych snów*). Drugą wyróżnioną grupę filmów stanowiły te, które ilustrują pracę archeologów (*Wykopaliska, seria Indiana Jones, Trzcinnica. Karpacka Troja, Moja archeologia*). Trzecią część swojego wystąpienia poświęcił archeologii mediów. Podkreślił, iż posiada ona podejście nielinearne, w przeciwieństwie do historii, oraz bada artefakty związane z kinematografią. Na koniec wystąpienia postawił

pytanie, czym jest dzisiaj archeologia oraz czy rekonstrukcje archeologiczne w modelu 3D stanowią źródło historyczne *ipso facto*.

Kolejny referat wygłosił dr hab. Sebastian Ruciński, prof. UKW pt. „Antyk w filmie w dwóch pierwszych dekadach XXI wieku”. W jego wystąpieniu pojawiły się takie produkcje, jak: *Gladiator*, *Quo vadis*, *Spartakus*, *Ben Hur*, *Pasja*, *Zmartwychwstały*, *Paweł. Apostoł Chrystusa*, *Troja*, *Aleksander*, *300*, *Agora*, *Rzym*. Postawił też pytanie, czy możemy mówić o modzie na antyk u progu XXI wieku, na które odpowiedział pozytywnie, konstatując, iż była to moda raczej na tzw. antyk wyobrażony, a nieco później prof. dr hab. Dorota Skotarczak zwróciła uwagę na następujące po sobie fale filmów o antyku.

Trzecie wystąpienie poświęcone zostało wybranym ekranizacjom dzieł literackich i możliwościami ich wykorzystania w pracy dydaktycznej. Ten niezwykle ciekawy referat wygłosiła dr Anetta Głowacka-Penczyńska z UKW. Na bazie wystąpienia wywiązała się interesująca dyskusja poświęcona literaturze i filmom *fantasy*. Pojawiło się przy okazji otwarte pytanie, dlaczego filmy *fantasy* wzorują się na średniowieczu, skoro równie dobrze stylizacje mogłyby pochodzić z różnych innych epok historycznych.

Kolejne wystąpienie wygłosiła prof. dr hab. Dorota Skotarczak z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, poświęcając je filmowi jako źródłu do badań historii PRL. Referat miał charakter metodyczny, poznańska badaczka starała się wskazać na jak najwięcej niuansów związanych z badaniem kina Polski Ludowej. Podkreśliła, że odnośnie do filmu fabularnego historyk musi wykazać się zarówno krytyką zewnętrzną, jak i wewnętrzną źródła. Należy pamiętać, że w okresie PRL film zanim wszedł na ekrany, musiał przejść przez Komisję Ocen Scenariuszy, kolaudację oraz cenzurę. Od filmu wymagano bowiem zgodności z partyjną wizją rzeczywistości.

Dr hab. Radosław Domke, prof. Uniwersytetu Zielonogórskiego wygłosił referat pt. „Kościół, kler, religia we współczesnym polskim dyskursie filmowym lat 1968–1990”. W swoim wystąpieniu skoncentrował się przede wszystkim na wizerunku księży i zakonników w kinematografii Polski Ludowej. Odniósł się również do wizerunku sakramentów, ceremonii religijnych oraz personifikacji Boga w filmie.

W jego konstatacji wybrzmiało, że kinematografia PRL nie oddawała rzeczywistego znaczenia Kościoła rzymskokatolickiego oraz wiary chrześcijańskiej wyznawanej przez społeczeństwo polskie w tamtym czasie.

Przedostatnim wystąpieniem było: „Obława *Vel d'Hiv (la rafle du Vel d'Hiv*, 16 i 17 lipca 1942 r.) we francuskim filmie fabularnym”. Wygłosiła je dr Monika Opióła-Cegiełka z UKW. Sporą część swojego wywodu poświęciła tzw. *syndromowi Vichy* we francuskiej świadomości historycznej. Mianowicie Francja długo upierała się, że nie jest kontynuatorką rządu kolaborującego z III Rzeszą z siedzibą w Vichy. Wskazała na fakt, iż już Robert Paxton rozliczył się z mitem *Résistance*, natomiast społeczeństwo francuskie chwaliło się przez lata faktem, że dwie trzecie Żydów przeżyło we Francji wojnę. Przełomowym wydarzeniem były przeprosiny francuskiego prezydenta Jacques'a Chiraca w 1995 roku za zbrodnie dokonane na Żydach. Samemu wydarzeniu kaźni żydowskiej na tytułowym paryskim stadionie prelegentka nie poświęciła zbytnej uwagi, koncentrując się na filmowym dyskursie, będącym rozliczeniem narodu z tym niesławnym wydarzeniem. Autorka podkreśliła, że może nieobecność miejsca pamięci jest powodem, że jest to mało znany fakt w historii Francji (w przeciwieństwie chociażby do wspomnianego przez prelegentkę *Casa Memoria* w Santiago w Chile).

Ostatni referat wygłosił dr hab. Zdzisław Biegański, prof. UKW, a został on poświęcony bydgoskim odsłonom Polskiej Kroniki Filmowej (1945–1989). Wskazał na fakt, iż kroniki towarzyszyły wyświetlanym w kinach filmom fabularnym i że często były monotematyczne. Wyprodukowano 3886 wydań kroniki. Bydgoszcz, obok Torunia, była najczęściej ukazywanym miastem w dzisiejszym województwie kujawsko-pomorskim. Cały czas przedstawiano w PKF „krwawą niedzielę”, w taki sam propagandowy sposób. Oprócz tego Biegański wskazał na częste bloki tematyczne, które pojawiały się w „bydgoskiej” kronice, a mianowicie na sport, bazę lotniczą oraz zakłady przemysłowe. Wykład został wzbogacony projekcją fragmentów PKF dotyczących Bydgoszczy.

Dyskusje nad referatami były bardzo emocjonujące i odbywały się na bieżąco, zaraz po wygłoszeniu każdego wystąpienia. Na koniec obrad nastąpiło ich podsumowanie przez dr hab. Joannę Szczutkowską, prof. UKW, zakończone apelem o nadsyłanie referatów w formie artykułów do półrocznika „Tabularium Historiae”. Z niecierpliwością zatem czekamy na publikację opisanych wyżej arcyciekawych referatów oraz na, miejmy nadzieję, kolejne seminaria naukowe poświęcone historii filmu w PRL!